

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

МАРЧЕНКО МИКОЛА ЮРІЙОВИЧ

УДК 351.741:351.759

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ
АДМІНІСТРАТИВНОГО НАГЛЯДУ ЯК ОДНОГО З НАПРЯМІВ
ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2024

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Науково-дослідному інституті публічного права

Науковий керівник:

доктор юридичних наук, доцент

Блажівська Наталія Євгенівна,

Науково-дослідний інститут публічного права,

старший науковий співробітник відділу проблем публічного права

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Джафарова Олена В'ячеславівна,

Харківський національний університет внутрішніх справ,

завідувач кафедри поліцейської діяльності та публічного адміністрування

кандидат юридичних наук, доцент

Білик Вадим Миколайович,

Національна академія внутрішніх справ,

доцент кафедри поліцейського права

Захист відбудеться «23» жовтня 2024 р. об 11⁰⁰ год на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.503.01 у Науково-дослідному інституті публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2А

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Науково-дослідного інституту публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2А

Автореферат розісланий «19» вересня 2024 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Ксенія КУРКОВА

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Першочерговим напрямом впровадження європейських стандартів життя в Україні є забезпечення та гарантування суспільної безпеки, що є ключовою передумовою для зайняття нашою країною високих позицій у світі. Важливим аспектом цього процесу є створення умов, які гарантують безпеку для держави, бізнесу та громадян, чого можна досягти через створення безпечного середовища на різних рівнях, зокрема загальнодержавному та локальному, шляхом модернізації інфраструктури безпеки.

Національна поліція України як правоохоронний орган є ключовим суб'єктом у реалізації цих завдань, оскільки держава покладає на неї обов'язок щодо забезпечення законності та правопорядку. Цей державний сервісний орган влади служить державі й суспільству, захищаючи їхні права та законні інтереси. Основною відповідальністю Національної поліції є стабілізація криміногенної ситуації в державі та окремих регіонах за допомогою реалізації різноманітних заходів, включаючи превентивні заходи, спрямовані на зниження рівня злочинності.

Необхідність розроблення ефективного й результативного адміністративно-правового механізму для організації та впровадження превентивних заходів загальною системою поліції України в умовах оновленого демократичного та сервісно орієнтованого суспільства та держави стає надзвичайно актуальною. Недостатність теоретичного фундаменту та недосконалість адміністративного законодавства в цій сфері засвідчують важливість комплексного дослідження сутності й особливостей адміністративно-правових принципів здійснення адміністративного нагляду. Це є одним з ключових напрямів превентивної діяльності Національної поліції, її органів і структурних підрозділів у нових умовах функціонування та євроінтеграції правоохоронної системи.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Багато вчених-адміністративістів звертають увагу на проблеми, пов'язані з визначенням і розглядом поняття адміністративного нагляду, його напрямів та ролі в правоохоронній діяльності Національної поліції. Ця тема є предметом дослідження в наукових працях таких науковців, як: В. Б. Авер'янов, О. М. Бандурка, В. Є. Барба, О. В. Батраченко, О. І. Безпалова, В. М. Білик, Ю. П. Битяк, Н. Є. Блажівська, К. Л. Бугайчук, В. О. Верхогляд, С. С. Вітвіцький, В. В. Галуцько, В. М. Гаращук, В. В. Гаркуша, Ю. В. Гаруст, В. А. Глуховеря, І. П. Голосніченко, С. К. Гречанюк, В. А. Гуменюк, С. В. Діденко, О. В. Джафарова, Н. В. Домброван, О. С. Доценко, О. Ю. Дрозд, С. Ю. Жила, М. В. Завальний, Л. Ю. Іванова, С. В. Ківалов, В. Ю. Кікінчук, О. Ф. Кобзар, Л. П. Коваленко, А. М. Колодій, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпаков, С. А. Комісаров, А. Т. Комзюк, В. В. Копейчиков, А. Є. Крищенко, О. В. Кузьменко, Я. Л. Курбанов, В. І. Курило, Я. В. Лазур, Я. О. Лакійчук, С. В. Лихачов, Л. О. Мамчур, А. А. Манжула, О. О. Маркова, А. В. Мартинов,

С. М. Мельничук, Т. П. Мінка, Р. В. Миронюк, Ю. С. Назар, В. Я. Настюк, Д. М. Овсянко, В. І. Олефір, С. В. Петков, В. Д. Пчолкін, В. Й. Развадовський, У. В. Рамазанова, Б. В. Россинский, О. П. Рябченко, О. Ю. Синявська, О. Ф. Скакун, С. І. Скворцов, А. О. Собакарь, Є. Ю. Соболь, В. В. Сокурено, Ю. Н. Стариллов, А. Х. Степанюк, С. Г. Стеценко, О. В. Тимошук, М. М. Тищенко, В. А. Троян, В. І. Трубніков, В. Г. Фатхутдінов, В. І. Фелик, Ю. М. Фролов, О. В. Харитонов, І. Ю. Хомишин, Д. П. Цвігун, Д. П. Цуркаленко, Р. В. Шагієва, С. О. Шатрава, Ю. С. Шемшученко, А. Ю. Шпак, Т. А. Шумейко, О. М. Ярмач, Х. П. Ярмачі, О. Н. Ярмиш та ін.

На сьогодні немає єдиної теорії адміністративного нагляду, зокрема в контексті адміністративно-наглядової діяльності поліції, в адміністративно-правовій науці. Проблеми повноцінного впровадження нагляду в правоохоронну діяльність поліції в умовах нових економічних, політичних і правових реалій сучасності залишаються недостатньо вивченими.

З огляду на зазначене, подальшого опрацювання потребують проблеми, що стосуються правової природи відносин у сфері здійснення адміністративного нагляду як одного з напрямів превентивної діяльності Національною поліцією.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Дисертація узгоджується з положеннями Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023 – 2027 роки, схваленого Указом Президента України від 11 травня 2023 р. № 273/2023, Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020, Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 24 березня 2021 р. № 119/2021, Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021-2023 роки, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 р. № 756-р. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390).

Мета та завдання дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на основі аналізу теоретичних засад, правового регулювання та практичної реалізації поліцією наглядових повноважень виробити теорію адміністративно-наглядової діяльності як одного з напрямів превентивної діяльності Національною поліцією та визначити шляхи її вдосконалення.

Зазначена мета зумовлює постановку та виконання таких *завдань*:

- сформулювати поняття та визначити сутність адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності Національною поліцією;
- встановити завдання, принципи та правові засади здійснення адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності Національною поліцією;

- схарактеризувати форми адміністративного нагляду в діяльності Національної поліції України;

- визначити повноваження поліції щодо здійснення адміністративного нагляду у сфері забезпечення публічної безпеки й порядку та превентивного адміністративного нагляду у сфері безпеки дорожнього руху;

- розкрити порядок адміністративного нагляду за дотриманням правил дозвільної системи;

- з'ясувати сутність і значення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, його процедури й організаційні аспекти;

- розкрити зарубіжний досвід діяльності поліції щодо здійснення адміністративного нагляду як окремого виду превенції та можливі шляхи його використання в Україні;

- схарактеризувати взаємодію органів і підрозділів Національної поліції з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування та громадськістю щодо здійснення адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері здійснення адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності Національної поліції.

Предметом дослідження є загальні методологічні та правові основи, напрями, процедури і форми адміністративно-наглядової діяльності Національної поліції України.

Методи дослідження. Основою дисертаційного дослідження є сукупність методів і прийомів наукового пізнання. Використання методів дослідження обумовлене системним підходом, що дозволяє розкрити проблеми у взаємозв'язку їх соціальної сутності та юридичної форми. Так, *логіко-семантичний* метод сприяв уточненню понятійного апарату (підрозділи 1.1–1.3), а також виокремленню завдань, принципів, напрямів і форм адміністративно-наглядової діяльності (підрозділи 1.2, 1.3). Застосування *діалектичного* методу дозволило визначити місце й роль превентивної та адміністративно-наглядової діяльності (підрозділ 1.1). Методи *індукції* і *дедукції* дали змогу окреслити нормативно-правові засади та схарактеризувати завдання, принципи, напрями адміністративної діяльності Національної поліції (підрозділ 1.2). *Системно-структурний* метод використано для аналізу повноважень поліції в здійсненні адміністративно-наглядової діяльності (розділ 2, підрозділ 3.2). За допомогою *порівняльно-правового* методу було досліджено особливості нормативно-правового забезпечення адміністративно-наглядової діяльності (підрозділи 2.1–2.3) та організаційні аспекти цієї діяльності (підрозділи 2.1–2.3). Методи *статистичного* та *документального аналізу*, а також *соціологічного опитування* дали змогу виявити недоліки в правовому забезпеченні адміністративно-наглядової діяльності органів Національної поліції в Україні (підрозділи 3.1, 3.2). Метод *прогнозування* уможливив формулювання пропозицій щодо вдосконалення законодавства, що регулює діяльність органів Національної поліції у сфері адміністративного нагляду та превентивної роботи (підрозділи 2.3, 3.1, 3.2).

Науково-теоретичне підґрунтя роботи становлять наукові розробки з теорії держави та права, адміністративно-правової науки.

Нормативною основою дисертації є Конституція України, міжнародні договори, національне законодавство: закони й підзаконні нормативно-правові акти, які визначають засади реалізації адміністративно-правових засад здійснення адміністративного нагляду як одного з напрямів превентивної діяльності Національної поліції.

Емпіричну базу дослідження становлять узагальнення практики провадження превентивних заходів, правова публіцистика, довідкові видання, статистичні й аналітичні матеріали, що стосуються досліджуваних питань.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація становить комплексне дослідження, присвячене теоретичним і практичним питанням формування та розвитку адміністративно-процесуальних відносин щодо здійснення адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності Національної поліції, відображає авторську позицію в розв'язанні конкретних правових проблем, пов'язаних зі здійсненням адміністративного нагляду за окремими напрямами. За результатами проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень і висновків, запропонованих особисто здобувачем. Зокрема, до них належать такі:

уперше:

– запропоновано авторське визначення поняття «адміністративний нагляд як вид превентивної діяльності Національної поліції», яким визнано універсальний напрям процедурно регламентованої профілактичної, систематично здійснюваної діяльності уповноважених підрозділів і посадових осіб поліції у встановлених законодавством формах, що покликаний забезпечити безперервний вплив на невизначене коло піднаглядних суб'єктів адміністративного нагляду з метою забезпечення належного рівня правопорядку, результатом якої є оцінка правомірності їх поведінки та запобігання можливим негативним наслідкам;

– виокремлено етапи реалізації завдань адміністративного нагляду поліції: 1) правовстановлення; 2) реалізація наглядових заходів (здійснення попереджувальних заходів і спостереження, оцінка відповідності фактичного становища справ встановленому об'єкту нагляду); 3) виявлення порушень встановлених правил, норм, вимог (перша фаза – припинення; друга фаза – відновлення; третя фаза – оцінка ефективності вжитих заходів); 4) включення юрисдикційного механізму (механізм юридичної відповідальності);

– визначено принципи адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності Національної поліції, зокрема доведено, що це – вміст взаємопов'язаних керівних та основоположних ідей, спрямованих на об'єктивне відображення потреб та інтересів суспільства з метою забезпечення належного провадження процедур у сфері публічної безпеки й порядку, безпеки дорожнього руху, дозвільної системи та нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, у певних правових формах і в межах компетенції уповноважених здійснювати адміністративний нагляд суб'єктів;

– запропоновано класифікацію форм провадження адміністративного нагляду у сфері забезпечення публічної безпеки й порядку та безпеки дорожнього руху: 1) виявлення факторів та умов, що сприяють учиненню правопорушень, які посягають на публічну безпеку й порядок і безпеку дорожнього руху з метою упередження та/або усунення їх негативних наслідків; 2) моніторинг рівня правомірності поведінки всіх учасників суспільних відносин, достатності й ефективності превентивної діяльності Національної поліції у сфері публічної безпеки та порядку, безпеки дорожнього руху шляхом здійснення патрулювання; 3) визначення рівня загрози публічній безпеці й порядку, безпеці дорожнього руху в діях учасників суспільних правовідносин; 4) пред'явлення правомірної вимоги особі щодо необхідності дотримання публічної безпеки й порядку, безпеки дорожнього руху та припинення протиправних дій; 5) вжиття відповідних превентивних поліцейських заходів, що відповідають рівню наявної загрози з обов'язковим дотриманням законних прав та інтересів особи;

удосконалено:

– понятійно-категоріальний апарат, який забезпечує належну реалізацію адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності Національної поліції: «форми адміністративного нагляду Національної поліції», «адміністративний нагляд у сфері публічної безпеки та порядку», «адміністративний нагляд у сфері безпеки дорожнього руху», «дозвільна система», «взаємодія органів і підрозділів Національної поліції з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування та громадськістю щодо здійснення адміністративного нагляду»;

– систему принципів адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності Національної поліції: 1) верховенства права; 2) законності; 3) дотримання прав і свобод людини; 4) неупередженості, дотримання вимог процедурності; 5) відкритості та прозорості; 6) об'єктивності та справедливості; 7) системності й комплексності; 8) політичної нейтральності; 9) суспільної довіри і підтримки громадськості; 10) взаємодії та співпраці; 11) пріоритетності профілактичних заходів;

– класифікацію форм адміністративного нагляду поліції: 1) правоустановча; 2) правозастосовна; 3) організаційна; 4) контрольно-наглядова; 5) попереджувальна; 6) правоохоронна; 7) публічно-сервісна; 8) забезпечувальна (здійснення матеріально-технічних операцій);

дістали подальшого розвитку:

– положення щодо притаманних адміністративному нагляду поліції елементів, які визначають умови його реалізації: 1) призначення реалізації адміністративного нагляду; 2) зовнішня форма провадження адміністративного нагляду; 3) процесуальна форма здійснення адміністративного нагляду для забезпечення його правомірності; 4) досягнутий результат здійснення адміністративного нагляду; 5) недопущення погіршення рівня правосвідомості та правомірності поведінки піднаглядного суб'єкта й застосування за потреби заходів процесуального примусу;

– визначення ознак адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності Національної поліції, до яких зараховано такі: 1) регламентованість процедури провадження та встановлення адміністративного нагляду поліції визначено нормами чинного законодавства України; 2) превентивна (профілактична) спрямованість, спрямована на належне забезпечення безпеки громадян та суспільства загалом і зниження рівня кількості правопорушень; 3) наявність специфічного об'єкта, щодо якого проводиться нагляд, який не притаманний іншим правовідносинам за своїм характером і змістом; 4) офіційний характер (адміністративний нагляд провадять працівники Національної поліції в процесі реалізації їх службових обов'язків, проте від імені держави); 5) систематичний характер провадження, оскільки реалізується на постійній основі й безперервно; 6) має надвідомчий характер, адже між суб'єктом здійснення та піднаглядною особою відсутня підпорядкованість і залежність; 7) адміністративний нагляд безпосередньо спрямований на забезпечення охорони громадського порядку, прав, свобод та інтересів громадян від протиправних посягань; 8) адміністративний нагляд має ініціативний характер, оскільки він реалізується здебільшого за ініціативою працівників поліції чи інших уповноважених осіб, і не вимагає подання будь-яких заяв чи скарг; 9) обмежений чинним законодавством перелік засобів і методів здійснення адміністративного нагляду працівниками поліції; 10) адміністративний нагляд має комплексне регулювання, що реалізується як на рівні законів, так на рівні підзаконних нормативно-правових актів;

– коло ознак превентивних заходів, які провадять у процесі адміністративного нагляду;

– перелік заходів, що забезпечують реалізацію завдань адміністративного нагляду у сфері дозвільної системи: 1) отримання повної інформації стосовно об'єкта нагляду для його початкової перевірки; 2) детальне провадження інформаційно-аналітичних заходів щодо отриманих даних; 3) прийняття за результатами цих заходів відповідних компетентних рішень; 4) систематичне обстеження об'єктів з метою виявлення можливих випадків порушення правил дозвільної системи; 5) провадження дій щодо реалізації прийнятих у процесі нагляду рішень для попередження правопорушень у цій сфері та застосування інституту юридичної відповідальності до правопорушників;

– позитивний зарубіжний досвід діяльності поліції щодо здійснення адміністративного нагляду як окремого виду превенції Національної поліції та можливі шляхи запровадження отриманих здобутків в Україні, що дало змогу виокремити перспективні орієнтири адаптації в Україні;

– форми взаємодії органів і підрозділів Національної поліції з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування та громадськістю щодо здійснення адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності: 1) спільний аналіз стану протиправності поведінки учасників суспільних правовідносин; 2) активна спільна участь у розробленні та реалізації профілактичних програм; 3) провадження спільних наглядових заходів з перевірки дотримання встановлених правил і нормативів; 4) проведення

цільових заходів профілактичного змісту; 5) спільні наради; 6) профілактичний облік порушників; 7) створення і ведення спільної бази даних (реєстрів) та обмін інформацією.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичне, так і практичне значення та можуть бути використані в:

– *науково-дослідній діяльності* – для поглиблення наявних уявлень про проблемні питання здійснення адміністративного нагляду як одного з напрямів превентивної діяльності Національної поліції, пріоритетних напрямів його розвитку, а також як підґрунтя подальших наукових досліджень з відповідної проблематики (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *правотворчій та правозастосовній діяльності* – запропоновані в дисертації рекомендації можуть бути використані для вдосконалення законодавства, а також підвищення ефективності практичної діяльності органів Національної поліції щодо здійснення адміністративно-наглядової діяльності;

– *освітньому процесі* – під час викладання курсантам, студентам закладів вищої освіти в межах вивчення дисциплін «Адміністративна діяльність поліції», «Управління в органах поліції», «Адміністративне право України», а також для підготовки навчальної та наукової літератури з цієї тематики.

Апробація матеріалів дисертації. Результати проведеного дослідження, його основні наукові ідеї, положення та висновки, викладені в дисертації, були оприлюднені на чотирьох міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: «Науково-практичні засади розвитку наукової думки на сучасному етапі державотворення» (м. Київ, 22–23 вересня 2021 р.), «Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну діяльність» (м. Київ, 19–20 січня 2022 р.), «Взаємодія публічного та приватного права» (м. Київ, 21–22 лютого 2022 р.), «Перспективні напрямки розвитку юридичної науки у XXI столітті» (м. Київ, 14–15 червня 2022 р.).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 209 сторінок. Список використаних джерел містить 211 найменувань на 25 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження; зазначено її зв'язок з науковими програмами, планами, темами; окреслено мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження, схарактеризовано його методологію; аргументовано наукову новизну, практичне значення отриманих результатів, шляхи та форми їх упровадження; наведено відомості про апробацію результатів дослідження, структуру й обсяг роботи.

Розділ 1 «Загальна характеристика здійснення адміністративного нагляду як одного з напрямів превентивної діяльності Національної

поліції» складається з трьох підрозділів, у яких розкрито поняття та сутність адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності Національної поліції, завдання, принципи, форми та правові засади здійснення адміністративного нагляду в діяльності Національної поліції України.

У підрозділі 1.1 *«Поняття та сутність адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності Національної поліції»* здійснено ретроспективний огляд наукових поглядів стосовно сутності таких категорій, як «адміністративний нагляд», «превентивна діяльність», визначено їхні завдання та ознаки.

На підставі результатів вивчення поняття та сутності адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності Національної поліції констатовано, що вказану діяльність поліцейські провадять у процесі реалізації профілактичних заходів з метою запобігання вчиненню правопорушень у вигляді контролю за правомірністю поведінки учасників суспільних правовідносин, здійснюючи таким чином протидію правопорушенням, виявлення та усунення факторів, що сприяють учиненню правопорушень у майбутньому, тощо.

Наголошено, що адміністративний нагляд поліції слугує способом організації належного рівня законності в суспільстві та постає як особлива форма діяльності уповноваженого державою органу, що спрямована на постійне спостереження за поведінкою суб'єктів суспільних відносин з метою утримання їх у межах правового поля, правопорядку та зростання їх рівня правосвідомості.

Зауважено, що основне завдання адміністративного нагляду Національної поліції – попередження порушення встановлених правовими нормами правил поведінки в правовій державі. Виокремлено ознаки й елементи цього виду превентивної діяльності, що визначають умови його реалізації.

У підрозділі 1.2 *«Завдання, принципи та правові засади здійснення адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності Національної поліції»* висвітлено принципи, завдання, правові засади здійснення адміністративного нагляду в межах здійснення превентивної діяльності органами Національної поліції України.

На основі аналізу норм чинних Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII та Положення про Національну поліцію, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 877, встановлено основні повноваження поліції, зокрема завдання щодо провадження адміністративного нагляду як форми превентивної діяльності, а саме: 1) реалізація превентивної та профілактичної діяльності; 2) виявлення причини, умов, факторів, що можуть зумовлювати вчинення кримінальних та адміністративних правопорушень; 3) проведення заходів щодо виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень та їх припинення; 4) проведення заходів із забезпечення публічної безпеки та порядку в громадських місцях; 5) контроль за діями учасників дорожнього руху та безпечністю; 6) видача та погодження документів у сфері безпеки дорожнього руху дозвільного характеру; 7) вжиття заходів щодо протидії домашньому

насильству; 8) контроль за дотриманням фізичними та юридичними особами порядку зберігання й використання зброї, боєприпасів; 9) проведення адміністративного нагляду тощо.

Визначено, що основна мета адміністративного нагляду як превентивної діяльності поліції – виявлення, забезпечення, підтримання, запобігання, протидія, усунення та контроль.

Сформульовано думку про те, що система принципів адміністративного нагляду поліції становить певний комплекс нормативних розпоряджень вищої юридичної сили, наділених відносною автономністю та стабільністю, які забезпечують взаємодію з іншими елементами правової системи з метою найбільш повної реалізації завдань, що постають перед поліцією в межах превентивної діяльності. Наведено їх класифікацію з урахуванням змісту норм чинного законодавства та завдань превентивних заходів поліції.

Встановлено, що реалізація адміністративного нагляду відбувається на основі таких принципів: верховенства права; законності; дотримання прав і свобод людини; неупередженості; дотримання вимог процедурності; відкритості та прозорості; об'єктивності та справедливості; системності й комплексності; політичної нейтральності; суспільної довіри та підтримки громадськості; взаємодії та співпраці; пріоритетності профілактичних заходів.

У підрозділі 1.3 «*Форми адміністративного нагляду в діяльності Національної поліції України*» розкрито зміст правових та організаційних форм адміністративного нагляду.

Наголошено, що адміністративний нагляд Національної поліції має характер державно-владних повноважень, спрямованих на протидію правопорушенням, забезпечення зростання рівня правосвідомості громадян. Саме обсяг і зміст повноважень поліції в цьому напрямі й визначає зміст правових та організаційних форм її діяльності.

Доведено, що форми адміністративного нагляду нерозривно пов'язані з функціями, якими поліція наділена згідно з чинним законодавством. Саме різноманітність дій, спрямованих на реалізацію функцій, способи досягнення та власне результат такої діяльності, зовнішній вияв цих дій визначають форму адміністративного нагляду.

Виокремлено форми превентивної діяльності Національної поліції у вигляді адміністративного нагляду, які характеризуються тим, що: 1) зовнішньо виражають реалізацію визначених функцій поліції в питаннях провадження адміністративного нагляду з метою попередження вчинення правопорушень; 2) обмежуються регламентованим правовими нормами обсягом компетенції поліції в питаннях провадження адміністративного нагляду з метою попередження вчинення правопорушень; 3) закріплені на рівні законів та інших нормативно-правових актів; 4) набувають реалізації в процесі виконавчо-розпорядчої та публічно-сервісної діяльності Національної поліції під час здійснення адміністративного нагляду; 5) необхідну для застосування форму підрозділ поліції обирає залежно від мети її застосування для забезпечення ефективної реалізації конкретних завдань превентивного заходу під час

здійснення адміністративного нагляду; б) застосування виокремлених форм зазвичай має певні правові наслідки для зацікавлених учасників або осіб, щодо яких встановлено нагляд.

Розділ 2 «Організація здійснення адміністративного нагляду як одного з напрямів превентивної діяльності Національної поліції» складається з трьох підрозділів, у яких висвітлено порядок здійснення адміністративного нагляду у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку та у сфері безпеки дорожнього руху, особливості здійснення адміністративного нагляду за об'єктами дозвільної системи, адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі.

У підрозділі 2.1 *«Порядок здійснення адміністративного нагляду у сфері забезпечення публічної безпеки й порядку та безпеки дорожнього руху»* здійснено адміністративно-правовий аналіз адміністративних правовідносин у досліджуваній сфері.

Встановлено головну властивість превентивних заходів, які застосовує поліція в процесі адміністративного нагляду. Вона полягає в тому, що ці заходи не передбачають елементу караності особи, навіть за умови їх застосування до неї. Наголошено, що застосування заходів адміністративного нагляду сприяє зростанню рівня правопорядку, додержання законів, відвернення будь-яких посягань на суспільні інтереси, які охороняються законом.

З'ясовано, що спостереження як активна дія поліції під час адміністративного нагляду виявляється в трьох аспектах, по-перше, власне факт його здійснення, або усвідомлення того, що відбувається спостереження, стимулює учасників суспільних відносин до правомірної поведінки, виявляючи превентивний характер такої діяльності. По-друге, спостереження є способом безпосереднього виявлення правопорушення у сфері провадження нагляду та тягне за собою застосування заходів примусового характеру у вигляді адміністративної відповідальності. По-третє, під час спостереження можливі випадки виявлення необхідності надання певної допомоги постраждалим учасникам подій, що є складовою адміністративних послуг, які надаються підрозділами Національної поліції.

Підрозділ 2.2 *«Порядок здійснення адміністративного нагляду за об'єктами дозвільної системи»* присвячено організаційно-правовій характеристиці суб'єктів та об'єктів дозвільної системи.

Розкрито сутність дозвільної системи та її основну функцію, яка полягає в з'ясуванні запроваджених правил поступового розвитку суспільних відносин у сфері, що становить пріоритетний інтерес для суспільства та держави загалом, у запровадженні вимог для осіб як учасників цих відносин, які виявили бажання здійснювати діяльність у такій «режимній» сфері.

Констатовано, що адміністративний нагляд, маючи на меті попередження вчинення правопорушень у сфері дозвільної системи, має низку характерних особливостей. Визначено, що ці відносини, з одного боку, є ініціативними, тобто виникають виключно на підставі виявленої громадянином або юридичною особою ініціативи, шляхом їх вільного волевиявлення стати

учасником цих відносин. З іншого боку, визначена на рівні закону свобода в цих правовідносинах полягає лише в тому, що особа обирає самостійно, чи бажає вона стати суб'єктом цих правовідносин або відмовляється від такого статусу. Встановлено, що вона спрямована не лише на видачу різноманітних дозволів, а й на здійснення заходів з нагляду за дотриманням умов реалізації виданого дозволу. Тобто уповноважені виконавчою владою органи мають здійснювати адміністративний нагляд як захід превентивного характеру шляхом встановлення та перевірки дотримання дозвільного режиму.

Зазначено, що основою досліджуваної дозвільної системи слугує такий спосіб регулювання певного роду суспільних відносин, який передбачає: 1) наявність певної заборони; 2) здійснення адміністративно-сервісної діяльності з видачі дозволів суб'єктами публічної влади щодо інших суб'єктів, які не перебувають у відносинах підпорядкованості; 3) нагляд за дотриманням встановлених правил та умов під час здійснення дозвільної діяльності; 4) застосування примусових заходів з метою припинення правопорушень у сфері дозвільної діяльності та притягнення винних осіб до юридичної відповідальності.

У підрозділі 2.3 «Адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» сформовано заходи адміністративного нагляду та пропозиції щодо внесення змін до законодавства в досліджуваній сфері.

Доведено комплексність превентивної діяльності Національної поліції, що підтверджується фактом наявності відповідальності для особи, щодо якої встановлено адміністративний нагляд, за порушення його умов і правил, яка передбачається нормами як адміністративного, так і кримінального права.

Розкрито мету адміністративного нагляду з боку поліції за особами, які звільнені з місць позбавлення волі: попередження вчинення цією категорією осіб злочинів та інших правопорушень; застосування до цих осіб заходів індивідуального профілактичного (превентивного) впливу з метою недопущення повторного вчинення правопорушень та захисту державних і суспільних інтересів; сприяння соціалізації осіб, які були звільнені з місць позбавлення волі.

Виокремлено форми провадження та ознаки, які характеризують здійснення адміністративного нагляду з боку поліції за особами, які звільнені з місць позбавлення волі.

Висловлено пропозиції щодо внесення змін до чинного законодавства з метою приведення у відповідність процедури встановлення та реалізації заходів адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі.

Розділ 3 «Шляхи вдосконалення здійснення адміністративного нагляду як одного з напрямів превентивної діяльності Національної поліції» складається з двох підрозділів, у яких висвітлено зарубіжний досвід діяльності поліції щодо здійснення адміністративного нагляду як окремого виду превенції Національної поліції та можливі шляхи його використання в Україні, а також особливості взаємодії органів і підрозділів Національної поліції з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування та

громадськістю щодо здійснення адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності.

У підрозділі 3.1 «Зарубіжний досвід діяльності поліції щодо здійснення адміністративного нагляду як окремого виду превенції Національної поліції та шляхи його використання в Україні» розкрито особливості адміністративного нагляду як окремого виду превенції правоохоронних органів зарубіжних країн.

Проаналізовано зарубіжний досвід діяльності поліції щодо здійснення адміністративного нагляду як окремого виду превенції Національної поліції, шляхи його використання в Україні, а також особливості взаємодії органів і підрозділів Національної поліції з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування та громадськістю щодо адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності.

З метою вдосконалення адміністративного нагляду як окремого виду превенції Національної поліції, а також з урахуванням досвіду таких країн, як Сполучені Штати Америки, Республіка Польща, Канада, Республіка Франція, Федеративна Республіка Німеччина, запропоновано запровадити низку урядових програм, які, з огляду на превентивний зміст і спрямованість, забезпечать у процесі їх реалізації попередження вчинення правопорушень, зростання рівня правосвідомості учасників суспільних відносин, охорону суспільних інтересів та належний рівень правопорядку в державі.

У підрозділі 3.2 «Взаємодія органів і підрозділів Національної поліції з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування та громадськістю щодо здійснення адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності» розкрито особливості взаємодії органів і підрозділів Національної поліції з іншими суб'єктами в процесі превентивної діяльності в досліджуваній сфері.

Зауважено, що зміст взаємодії Національної поліції з іншими суб'єктами в процесі реалізації адміністративного нагляду як форми превентивної діяльності полягає не у взаємному регулюючому впливі один на одного із застосуванням функціональних заходів, а постає як спільна усвідомлена діяльність цих суб'єктів, спрямована на досягнення єдиного необхідного результату – належного рівня правопорядку у сфері суспільних правовідносин.

Визначено основні напрями взаємодії Національної поліції з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування та громадськістю щодо здійснення адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності, сформульовано авторське визначення взаємодії між зазначеними суб'єктами в процесі провадження адміністративного нагляду, виокремлено ознаки, завдання та форми взаємодії.

ВИСНОВКИ

У **висновках** дисертації на основі досліджених наукових розробок і чинної вітчизняної та зарубіжної нормативно-правової бази здійснено комплексний аналіз адміністративно-правових засад здійснення адміністративного нагляду як одного з напрямів превентивної діяльності

Національної поліції. За результатами проведеного дослідження сформульовано низку положень, висновків, пропозицій і рекомендацій, зокрема:

1. Зазначено, що адміністративний нагляд поліції як одна із форм превентивної діяльності поліцейські провадять у процесі реалізації профілактичних заходів з метою запобігання вчиненню правопорушень у вигляді контролю за правомірністю поведінки учасників суспільних правовідносин, здійснюючи таким чином протидію правопорушенням, виявлення та усунення факторів, що сприяють учиненню правопорушень у майбутньому, тощо.

Адміністративним наглядом визнано спеціальний вид правоохоронної діяльності низки уповноважених органів державного апарату, який полягає в здійсненні спостереження за виконанням спеціальних правил і вимог, встановлених законами, нормативними актами уряду, відомчими актами, а також власне органами, що здійснюють цей нагляд. Адміністративний нагляд характеризується як елемент (інститут) державного механізму, що наділений самостійністю, автономією, певною правовою формою, здійснюється Національною поліцією як спеціально уповноваженим правоохоронним органом та сприяє реалізації адміністративно-правових норм, що забезпечують громадський порядок, забезпечує здебільшого індивідуальну превенцію та зазвичай передбачає застосування заходів адміністративного примусу.

У процесі аналізу наявних наукових поглядів щодо поняття та сутності адміністративного нагляду, зокрема у сфері діяльності Національної поліції, виокремлено притаманні цьому виду превентивної діяльності елементи, що визначають умови її реалізації:

– перший елемент забезпечує дотримання правових норм, недопущення настання негативних наслідків від їх недотримання та виявлення обставин, що сприяють правопорушенням;

– другий елемент визначає способи й методи реалізації, які забезпечують дотримання режиму правопорядку та не допускають учинення правопорушень (охорона, регулювання, контроль, дозвіл тощо);

– третій елемент – це процесуальна форма здійснення адміністративного нагляду;

– четвертий елемент забезпечує оцінку достатності застосовуваних способів і методів реалізації адміністративного нагляду поліції та рівня профілактики вчинення правопорушень;

– п'ятий елемент передбачає застосування за потреби (на підставі оцінки ситуації) заходів процесуального примусу.

2. Ураховуючи, що адміністративний нагляд поліції становить особливу форму превентивної діяльності та має низку завдань, виокремлено етапи їх реалізації: 1) правовстановлення; 2) реалізація наглядових заходів; 3) виявлення порушень встановлених правил, норм і вимог; 4) включення юрисдикційного механізму (механізм юридичної відповідальності).

Сформульовано визначення принципів адміністративного нагляду як вмісту взаємопов'язаних керівних та основоположних ідей, спрямованих на об'єктивне відображення потреб та інтересів суспільства з метою забезпечення належного провадження передбачених законодавством процедур.

Встановлено, що реалізація адміністративного нагляду відбувається на основі таких принципів: верховенства права; законності; дотримання прав і свобод людини; неупередженості; дотримання вимог процедурності; відкритості та прозорості; об'єктивності та справедливості; системності й комплексності; політичної нейтральності; суспільної довіри та підтримки громадськості; взаємодії та співпраці; пріоритетності профілактичних заходів.

3. Доведено, що форми адміністративного нагляду Національної поліції становлять зовнішнє вираження широкого кола цілеспрямованих, різних за змістом і суттю дій та заходів, які реалізуються в межах функціональних повноважень органами та працівниками поліції в напрямі та з метою забезпечення громадського порядку, законності у сфері суспільних відносин, дотримання гарантованих прав і свобод їх учасників.

Ураховуючи напрями, мету й завдання адміністративного нагляду поліції, виокремлено такі форми його здійснення: 1) правоустановча – забезпечує формування правових норм, якими встановлюються процедурні правила й умови провадження нагляду; 2) правозастосовна – охоплює дії щодо встановлення фактичних обставин та обрання необхідної для застосування норми права; 3) організаційна – виявляється в провадженні дій управлінсько-організаційного характеру в середині підрозділу Національної поліції; 4) контрольна-наглядова – безпосередня реалізація заходів та юридично значущих дій; 5) попереджувальна – спрямована на забезпечення недопущення вчинення протиправного діяння підконтрольними суб'єктами; 6) правоохоронна – безпосереднє застосування регулюючого впливу на поведінку, права й інтереси піднаглядного суб'єкта; 7) публічно-сервісна – впровадження в життя функцій та завдань органів поліції у сфері забезпечення дотримання прав, свобод та інтересів людини і громадянина, правопорядку тощо; 8) забезпечувальна – матеріально-технічне оснащення поліції для належного провадження превентивних заходів.

Аргументовано положення, згідно з яким виокремлені форми мають такі характеристики: 1) зовнішньо виражають реалізацію визначених функцій поліції в питаннях провадження адміністративного нагляду з метою попередження вчинення правопорушень; 2) обмежуються регламентованим правовими нормами обсягом компетенції поліції в питаннях провадження адміністративного нагляду з метою попередження вчинення правопорушень; 3) закріплені на рівні законів та інших нормативно-правових актів; 4) набувають реалізації в процесі виконавчо-розпорядчої та публічно-сервісної діяльності Національної поліції під час здійснення адміністративного нагляду; 5) необхідну для застосування форму підрозділ поліції обирає залежно від мети її застосування для забезпечення ефективної реалізації конкретних завдань превентивного заходу під час здійснення адміністративного нагляду;

б) застосування виокремлених форм зазвичай має певні правові наслідки для зацікавлених учасників або осіб, щодо яких встановлено нагляд.

4. Визначено, що адміністративний нагляд у сфері публічної безпеки та порядку характеризується як коло дій Національної поліції превентивного змісту та спрямованості, що забезпечують високий рівень правопорядку, правомірності поведінки суб'єктів суспільних правовідносин, дотримання прав, свобод та інтересів особи в межах держави або адміністративно-територіальної одиниці.

Обґрунтовано, що адміністративний нагляд у сфері безпеки дорожнього руху – це заснована на прогнозуванні діяльність Національної поліції щодо забезпечення дотримання учасниками відносин у сфері дорожнього руху вимог законодавства, обов'язкових вимог безпеки, зниження рівня аварійності, а також застосування до порушників цих вимог заходів адміністративного примусу з метою ліквідації причин та умов таких правопорушень.

Наведено ознаки превентивних заходів, які провадять у процесі адміністративного нагляду, до яких віднесено, по-перше, те, що їх можуть застосовувати лише працівники поліції на підставі норм закону та від імені держави в інтересах суспільства; по-друге, ці заходи підлягають застосуванню на конкретно визначених законодавством підставах; по-третє, перелік допустимих до застосування заходів і процедурний порядок застосування в процесі адміністративного нагляду, превентивних заходів регламентовано на рівні закону; по-четверте, адміністративний нагляд має профілактичний та інформативний характер, що спрямовується на забезпечення громадської безпеки, шляхом впливу на правосвідомість і поведінку суб'єктів суспільних відносин. Конкретизовано форми провадження адміністративного нагляду у сфері забезпечення публічної безпеки й порядку та безпеки дорожнього руху.

5. Доведено, що дозвільна система є виконавчо-розпорядчою діяльністю уповноважених державою органів, яка означена цілеспрямованим характером і змістом та має на меті забезпечення належного дотримання регламентованого на законодавчому рівні порядку придбання, перевезення, зберігання, використання та реалізації обмежених в обігу предметів і речовин, реєстрації та діяльності підприємств і організацій певної спрямованості з метою реалізації заходів щодо належного забезпечення особистої безпеки громадян, створення умов дотримання громадської безпеки й охорони громадського порядку.

Виокремлено низку характерних особливостей адміністративного нагляду у сфері дозвільної системи, а саме: 1) така форма превентивної діяльності вимагає кваліфікованого та професійного підходу з боку працівників поліції до питань її проведення; 2) реалізується в певних формах, певними способами та базується на відповідних принципах; 3) виявлення в процесі адміністративного нагляду обставин невиконання визначених законодавством умов дозвільного режиму характеризує їх як суспільно небезпечне діяння; 4) передбачає можливість застосування заходів примусового впливу за результатами здійснення нагляду.

З'ясовано позитивні профілактичні аспекти провадження адміністративного нагляду у сфері дозвільної системи: 1) діяльність уповноважених органів спрямована на забезпечення дотримання громадської безпеки та правопорядку загалом; 2) можливість не допустити до участі в правових відносинах у сфері дозвільної системи суб'єктів, не здатних з об'єктивних або суб'єктивних причин повноцінно брати в них участь; 3) забезпечення виключення з обігу предметів, що не відповідають за своїми характеристиками або за станом вимогам, що до них пред'являються, задля забезпечення відповідного рівня безпеки; 4) реалізація можливості пред'являти спеціальні (індивідуальні) вимоги щодо дій, на які поширюється оформлений дозвільний режим (порядок реалізації прав і свобод); 5) характеризується можливістю оперативного реагування уповноважених виконавчою владою органів на зміни умов реалізації дозволених прав і свобод та зупиняти, за наявності достатніх підстав, дію наданих дозволів; 6) наявність можливості застосування примусових заходів адміністративного або кримінального впливу на порушників дозвільного режиму.

6. Встановлено форми здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі: реєстрація та облік особи, щодо якої встановлено адміністративний нагляд; періодичні перевірки, які дають змогу контролювати стан особи, щодо якої встановлено адміністративний нагляд; постійне спостереження, що формує в піднаглядної особи відчуття безперервного контролю та утримує її від учинення протиправного діяння; дослідження та аналіз поведінки піднаглядного об'єкта, отриманої в процесі адміністративного нагляду інформації.

Окреслено коло ознак, які забезпечують ґрунтовну характеристику адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, визначають зміст і сутність цього поняття: 1) адміністративний нагляд слугує мірою індивідуальної профілактики рецидивної злочинності та засобом соціалізації осіб, які були позбавлення волі; 2) умови встановлення та процедура застосування адміністративного нагляду має обов'язкове нормативно-правове закріплення та регулювання; 3) суспільні відносини, що складаються між суб'єктом адміністративного нагляду та піднаглядною особою, мають виконавчо-розпорядчий характер; 4) адміністративний нагляд має на меті попередження правопорушень, тобто наділений превентивним характером; 5) адміністративний нагляд полягає у встановленні уповноваженим органом держави персональних обмежень для особи, яка звільнена з місць позбавлення волі, та здійснення в подальшому контрольних заходів щодо дотримання цих обмежень; 6) основу адміністративного нагляду становлять адміністративно-правові відносини, у яких одна сторона наділена владними повноваженнями, а інша – обов'язком дотримання встановлених правил та обмежень.

Запропоновано внести зміни до ст. 5 Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» від 1 грудня 1994 року № 264/94-ВР шляхом додавання частини такого змісту: «До

належно викликаної особи, особисту участь якої визнано судом обов'язковою, яка без поважних причин не прибула в судове засідання або не повідомила причини неприбуття, може бути застосовано привід до суду через орган, начальник якого вніс подання про встановлення адміністративного нагляду».

Доведено потребу у внесенні змін до ст. 5 Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» від 01 грудня 1994 року № 264/94-ВР шляхом додавання частини такого змісту: «Постанова судді, якщо інше не передбачено чинним законодавством, набуває чинності після закінчення строку подання апеляційної скарги».

Запропоновано доповнити ч. 1 ст. 10 «Обмеження дій піднаглядних» Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» від 1 грудня 1994 року № 264/94-ВР пунктом «г» такого змісту: «г) заборона спільного проживання в житлових приміщеннях осіб, які вчинили злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності малолітньої особи разом з такими особами».

7. На підставі вивчення досвіду США, з метою вдосконалення та підвищення ефективності в досліджуваній сфері запропоновано запровадити групи стратегій патрулювання поліції як форми превентивної діяльності, а саме патрулювання на основі інтуїції, інтелектуальне патрулювання та аналіз гарячих точок: а) інтуїтивне патрулювання – поліцейські патрулюють у своїй громаді там, де вони вважають за потрібне, керуючись особистою інтуїцією і наявним досвідом; б) інтелектуальне патрулювання – департаменти поліції використовують статистичні дані про протиправні події та правопорушників, щоб передбачити, де можуть статися майбутні правопорушення; в) аналіз гарячих точок – використання кластерів минулих правопорушень, щоб визначити, які райони має патрулювати поліція.

На прикладі Республіки Польща, з метою реалізації превентивних завдань адміністративного нагляду поліції запропоновано запровадити Урядову програму «Безпечніше разом», яка має сприяти підвищенню рівня реальної безпеки в державі та почуття безпеки громадян, запобіганню злочинності та антисоціальної поведінки через відповідну динамічну діяльність активізованої публічної влади, підтриманої органами місцевого самоврядування, неурядовими організаціями та громадськістю. Крім того, доречно розробити та впровадити інтерактивний інструмент – сайт і мобільний додаток «Національна карта загроз», які дозволятимуть переглядати інформацію про безпеку та загрози в певному місці.

У контексті вивчення досвіду Канади визначено важливість наявності у сфері провадження адміністративного нагляду як виду превенції таких компонентів: а) зближення громадян і поліції; б) партнерство з громадськими й місцевими організаціями; в) посилення профілактичних заходів. Обґрунтовано доречність запровадження Урядом Національної стратегії протидії правопорушенням із залученням громадськості. У межах дії цієї стратегії має впроваджуватись проведення конкурсів на державне фінансування превентивних програм, які пропонуються громадськими організаціями та

спільнотами. Фінансуватися мають проекти, відібрані з огляду на їх здатність сприяти запобіганню та зменшенню кількості правопорушень, розширенню знань про ефективні методи запобігання правопорушень.

На прикладі Республіки Франція (проект *Tranquillité Vacances*), з метою забезпечення громадського порядку й охорони власності громадян запропоновано запровадити відповідний проект, згідно з яким під час перебування власника будинку за межами відповідного населеного пункту протягом тривалого проміжку часу Національна поліція забезпечуватиме формування маршрутів патрулювання з урахуванням повідомленої власником інформації, з метою спостереження за його будинком, тим самим забезпечуючи попередження порушень у сфері громадської безпеки та порядку. Позитивним вбачається запровадження досвіду правоохоронних органів Франції щодо застосування під час патрулювання дронів, створивши відповідну нормативну базу, шляхом внесення відповідних змін до чинного законодавства. Для забезпечення належної реалізації цих заходів запропоновано внести зміни до ч. 4 ст. 42 «Поліцейські заходи примусу» Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII, виклавши її в такій редакції: «4. Для виконання своїх повноважень поліцейські можуть використовувати такі спеціальні засоби: 1) гумові та пластикові кийки; 2) електрошокові пристрої контактної та контактнo-дистанційної дії; 3) засоби обмеження рухомості (кайданки, сітки для зв'язування тощо); 4) засоби, споряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії; 5) засоби примусової зупинки транспорту; 6) спеціальні маркувальні та фарбувальні засоби; 7) службові собаки та службові коні; 8) пристрої, гранати та боєприпаси світлозвукової дії; 9) засоби акустичного та мікрохвильового впливу; 10) пристрої, гранати, боєприпаси та малогабаритні підривні пристрої для руйнування перешкод і примусового відчинення приміщень; 11) пристрої для відстрілу патронів, з гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії; 12) засоби, споряджені безпечними димоутворюючими препаратами; 13) водомети, бронемашини; 14) дрони й електронні засоби ідентифікації обличчя та інші спеціальні транспортні засоби».

8. Визначено поняття взаємодії органів і підрозділів Національної поліції з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування та громадськістю щодо здійснення адміністративного нагляду як вид комплексної діяльності з реалізації спільних дій і процедур, об'єднаних кінцевою метою, здійснюваних на засадах партнерства, спрямованої на створення умов належної реалізації адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності та забезпечення високого рівня його ефективності й усунення причин і факторів, які сприяють учиненню правопорушень.

Встановлено завдання такої взаємодії, а саме: 1) утворення шляхів комунікації, які з високим рівнем ефективності дозволятимуть досягати мети провадження адміністративного нагляду; 2) залучення спільних як матеріальних, так і людських ресурсів з метою зростання рівня ефективності здійснюваних превентивних заходів; 3) забезпечення застосування

максимально ефективних засобів і форм протидії правопорушенням, що відповідають умовам сучасності; 4) спрощення форм здійснення спільних заходів у процесі реалізації адміністративного нагляду з метою оперативного реагування та припинення правопорушень; 5) максимальне поширення інформації про проведені в ході взаємодії превентивні заходи з метою зростання рівня правосвідомості учасників суспільних правовідносин.

Запропоновано такі форми взаємодії органів і підрозділів Національної поліції з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування та громадськістю щодо здійснення адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності: 1) спільний аналіз стану протиправності поведінки учасників суспільних правовідносин, причин та умов, що сприяють вчиненню правопорушень з метою їх усунення, прогнозування тенденцій та динаміки ефективності превентивної діяльності; 2) активна спільна участь у розробленні та реалізації профілактичних програм у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, безпеки дорожнього руху, а також нагляду за об'єктами дозвільної системи та адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, як на рівні певного регіону, так і на загальнодержавному рівні; 3) провадження спільних наглядових заходів з перевірки дотримання встановлених правил і нормативів на певних об'єктах, зокрема підприємствах, установах та організаціях, за узгодженими планами; 4) проведення цільових заходів профілактичного змісту у вигляді роз'яснювальних бесід, лекцій, відкритих зустрічей, консультацій на підприємствах, у навчальних закладах, інформування через медіа; 5) спільні наради з обговорення досягнутих результатів проведених профілактичних заходів у сфері забезпечення публічної безпеки та порядку, безпеки дорожнього руху, а також у сфері нагляду за об'єктами дозвільної системи та адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, розгляд пропозицій щодо покращення профілактичної роботи; 6) профілактичний облік порушників та осіб, схильних до протиправної поведінки, організація щодо них окремих заходів профілактичного змісту; 7) створення та ведення спільної бази даних (реєстрів) та обмін інформацією, яка сприяє зменшенню кількості вчинених правопорушень.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких висвітлено основні наукові результати дисертації:

1. Марченко М. Ю. Адміністративний нагляд як вид превентивної діяльності національної поліції. *Наукові записки*: Серія «Право». 2021. Вип. 10. Спецвипуск. С. 49–53.
2. Марченко М. Ю. До питання сутності та класифікації форм адміністративного нагляду в діяльності Національної поліції України. *KELM*. 2022. № 1 (45). С. 211–214 (Республіка Польща).
3. Marchenko M. Administrative supervision as a type of prevention of the National police of Ukraine. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2022. № 6. P. 77–81.

4. Marchenko M. Principles of prevention of the National police in the form of administrative supervision. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2022. № 8. P. 56–60.

5. Marchenko M. Administrative supervision of persons released from places of deprivation of liberty as a direction of prevention of the National police. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2022. № 9. P. 41–45.

6. Marchenko M. Tasks and ways of implementing administrative oversight by the National police units in the field of permissive system. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2022. № 10. P. 56–61.

7. Марченко М. Ю. Превентивні заходи Національної поліції як суб'єкта адміністративного нагляду у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку. *Наукові записки*. Серія «Право». 2022. Вип. 12. С. 133–137.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Марченко М. Ю. Визначення сутності та видів форм адміністративного нагляду в діяльності національної поліції України. *Науково-практичні засади розвитку наукової думки на сучасному етапі державотворення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 22–23 верес. 2021 р.). Київ: Наук.-дослід ін-т публіч. права, 2021. С. 31–33.

9. Марченко М. Ю. З'ясування сутності та елементів адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності Національної поліції. *Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну діяльність*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 19–20 січ. 2022 р.). Київ: Наук.-дослід ін-т публіч. права, 2022. С. 22–24.

10. Марченко М. Ю. Сутність адміністративного нагляду у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, як форми превентивної діяльності Національної поліції. *Взаємодія публічного та приватного права: сучасні проблеми та виклики*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 21–22 лют. 2022 р.). Київ: Наук.-дослід ін-т публіч. права, 2022. С. 39–41.

11. Марченко М. Ю. Визначення кола принципів функціонування Національної поліції у формі адміністративного нагляду. *Перспективні напрямки розвитку юридичної науки у XXI столітті*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 14–15 черв. 2022 р.). Київ: Наук.-дослід ін-т публіч. права, 2022. С. 21–23.

АНОТАЦІЯ

Марченко М. Ю. Адміністративно-правові засади здійснення адміністративного нагляду як одного з напрямів превентивної діяльності Національної поліції. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2024.

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню адміністративно-правових засад здійснення адміністративного нагляду як одного з напрямів превентивної діяльності Національної поліції, зокрема аналізу поняття та сутності, завдань, принципів і засад здійснення адміністративного нагляду органами й підрозділами Національної поліції України, а також форм і порядку його реалізації. За результатами проведеного дослідження сформульовано низку положень, висновків, пропозицій, запропонованих особисто здобувачем.

У роботі досліджено поняття та сутність, завдання, принципи і правові засади адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності Національної поліції. Проаналізовано порядок здійснення адміністративного нагляду у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку та у сфері безпеки дорожнього руху; порядок здійснення адміністративного нагляду за об'єктами дозвільної системи; провадження адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі. Розкрито зарубіжний досвід провадження діяльності поліції щодо здійснення адміністративного нагляду як окремого виду превенції Національної поліції та можливі шляхи його використання в Україні. Сформульовано пропозиції щодо вдосконалення процедури провадження адміністративного нагляду з урахуванням отриманих у процесі дослідження результатів. Визначено поняття, ознаки та форми взаємодії органів і підрозділів Національної поліції з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування та громадськістю щодо здійснення адміністративного нагляду як виду превентивної діяльності.

Ключові слова: адміністративно-правові засади, адміністративно-правове регулювання, адміністративний нагляд, превентивна діяльність, Національна поліція.

SUMMARY

Marchenko M. Yu. Administrative and legal principles of administrative supervision as one of the areas of preventive activity of the National Police. – Qualifying scientific work on manuscript rights.

Thesis for obtaining a scientific degree of candidate of juridical science in specialty 12.00.07 «Administrative Law and Procedure; Financial Law; Information Law». – Scientific Institute of Public Law, Kyiv, 2024.

The dissertation is devoted to a comprehensive study of the administrative and legal foundations of the implementation of administrative supervision as one of the areas of preventive activity of the National Police, in particular, the analysis of the concept and essence, tasks, principles and principles of the implementation of administrative supervision by bodies and units of the National Police of Ukraine, as well as the forms and procedure of its implementation. According to the results of the conducted research, a number of provisions, conclusions, and proposals, proposed personally by the applicant, were formulated.

The work examines the concept and essence of administrative supervision as a type of preventive activity of the National Police; the task was formed, the principles and legal basis of administrative supervision as a type of preventive activity of the

National Police were outlined; the essence and types of forms of administrative supervision in the activities of the National Police of Ukraine are defined; the procedure for administrative supervision in the field of ensuring public safety and order and in the field of road traffic safety was analyzed; the procedure for administrative supervision of objects of the permit system; administrative supervision of persons released from prisons; the foreign experience of conducting police activities regarding the implementation of administrative supervision as a separate type of prevention of the National Police and possible ways of its use in Ukraine are disclosed; suggestions for improving the procedure of administrative supervision were formed, taking into account the results obtained during the study; concepts, signs and forms of interaction of bodies and units of the National Police with bodies of executive power, local self-government and the public regarding the implementation of administrative supervision as a type of preventive activity are defined.

Key words: administrative and legal principles, administrative and legal regulation, administrative supervision, preventive activity, National Police.